

Ontmoeting

Levi de tollenaar¹

Henk Bouwmeester

De laatste tijd kon hij zich niet op straat vertonen of hij werd door een stel kinderen uitgejouwd met ‘Levi, shekel, Levi shekel’. Hoe kwamen ze er bij! Dat hadden ze vast niet van zichzelf². Dat moesten ze van hun ouders geleerd hebben. Het klonk daarom als ‘kaalkop, zet ’m op’³. Hij was, net zoals bij Elisa, erger dan een melaatse⁴. Een paria die niet in hun gemeenschap thuishoorde⁵.

Dat was niet alleen omdat hij de importbelasting inde over de goederen die vanuit het noorden en het Overjordaanse naar en via Kafarnaüm geïmporteerd werden⁶. Dat ook. Maar het was vooral omdat hij de bijzondere belasting inde die Pilatus had ingevoerd om de Joden te grieven. Een soort hoofdgeld, precies evenveel als de jaarlijkse tempelbelasting⁷. Een dubbeldrachme⁸, twee daglonen. Te betalen met een speciale munt waarop de afbeelding van de keizer stond met het opschrift ‘Tiberias, Verheven Zoon van de Goddelijk Verhevene’⁹. Betalen met die munt betekende voor de meeste Joden niets meer of minder dan de erkenning dat de keizer god is. Levi vond dat eerlijk gezegd wel heel vergezocht. Voor hem was de munt niet meer dan een gewone belastingmunt.

Voor Jezus trouwens ook. Want toen de farizeeërs Hem eens vroegen of het toegestaan was met die munt belasting aan de keizer te betalen, antwoordde Jezus: ‘Geef me eens een munt, wiens afbeelding staat daarop en van wie is het opschrift?’¹⁰ Van de keizer dus. ‘Wel,’ zei Jezus toen, ‘geef dan aan de keizer wat van de keizer is.’¹¹ Geen woord over goddelijke erkenning of aanbidding. Ook geen verbod of ontmoediging om die belasting met die munt te betalen, zoals de farizeeërs er later van maakten¹². Eerder een gebod. Of beter een ander, veel verder reikend gebod: ‘En geef aan God wat van God is.’¹³ Wat een geweldig antwoord: geef aan de keizer wat het beeld van de keizer draagt en aan God dat wat zijn beeld draagt!¹⁴

Wat dat precies betekende leerde Levi een paar dagen. Voor zijn huis zat hij te kijken naar Jezus en de Hem omringende mensenmenigte, die juist voorbijkwamen¹⁵. Eerlijk gezegd had hij wel wat sympathie voor Jezus. Jezus at immers bij sommige collega’s van hem¹⁶. Alsof zij bij Jezus hoorden en Jezus bij hen¹⁷. Maar Levi piekerde er niet over ook mee te lopen. Zelfs niet omdat zijn leef- en geloofsgemeenschap geen echt veilige havens voor hem waren. Hij bleef waar hij was. Of toch niet. Want toen Jezus naar Levi toe kwam en aan hem vroeg Hem te volgen¹⁸, deed hij dat prompt¹⁹. Hij mocht tegelijk Levi en Matteüs zijn²⁰! Een man die zich hecht aan een ander²¹ en tegelijk geschenk van God is²². Een man ook met oog voor detail. Dat had hij geleerd als tollenaar en dat mocht hij nu gebruiken om voor anderen heel precies op te schrijven wat Jezus zei en deed²³. Levi en Matteüs zijn, dat was een feest waard. Ter ere van Jezus²⁴. Omdat er voor hem, Levi, toch een veilige haven was. Veilig in Jezus’ armen, veilig aan Jezus’ hart.

¹ De meeste bijbelverklaarders (ook de Bijbelse Encyclopedie) gaan ervan uit dat de tollenaar Levi en evangelist/apostel Matteüs één en dezelfde persoon zijn. Toch zijn bij deze aanname vraagtekens te plaatsen. Zie onder meer Dr. Jakob van Bruggen in *Christus op aarde*, hoofdstuk 9.7.

² Van oudsher was de shekel (of sikkkel) een hoeveelheid (gewicht) zilver of goud dat als betaalmiddel gebruikt werd. Omstreeks 600 voor Christus kwamen munten in omloop. In Israël waren dat door de Griekse

overheersing drachmen. In de Romeinse tijd kwam daar ook de Romeinse denarius in omloop. En nog weer later de Joodse shekel.

³ 2 Koningen 2:23.

⁴ Dat Elisa kaal was en de kinderen hem als zodanig herkenden (2 Kon. 2:23) is erg onwaarschijnlijk. Als hij al kaal was, zal hij in een warm en zonovergoten land niet blootshoofds op reis gaan. Niemand deed dat, ook mensen die niet kaal waren hadden, zoals nu nog altijd in Palestina, een hoofddoek op hun hoofd. We zullen eerder aan het weggagen van een melaatse of huidvraatlidder moeten denken. Iemand die melaats was/huidvraat had moest zijn haar los laten hangen (Lev. 13:45) of – zoals de Statenvertaling omschrijft – ‘zijn hoofd ontbloten’. Geen hoofdbedekking dragen was (en is nog altijd) in een warm en zonovergoten land als Kanaän zeer ongebruikelijk. De Engelse vertaling *Gods Word* wekt zelfs de indruk dat een huidvraatlidder zijn hoofd moest kaalscheren.

De woorden ‘zet ’m op’ (2 Kon. 2:23) kunnen ook vertaald worden met ‘ga op’ (SV), ‘vooruit’ (GNB), ‘kom op’ (NBG ’51) of ‘ga weg’ (go away in de vertaling *Gods Word*). De scheldwoorden ‘Kaalkop, zet ’m op’ kunnen dus heel goed betekenen ‘melaatse, maak dat je wekomt.’

⁵ Leviticus 13:46b.

⁶ Kafarnaüm lag aan de rand van het meer van Galilea op de belangrijke (westelijke) handelsroute vanuit het noorden. Langs de oostkust van het meer liep ook een handelsroute, maar die werd minder intensief gebruikt. Toen na de dood van Herodes de Grote, in het jaar vier na Christus, Galilea onder het bewind van Antipas werd gesteld en het overjordaanse Gaulanitus aan Filippus, moest ook tolgeld betaald worden over de goederen die vanuit Betsaida (in Gaulanitus) naar Kafarnaüm (in Galilea) werden gebracht. Zo ook de vis die de vissers uit Betsaida gevangen hadden. Het zou dus heel goed kunnen dat Petrus, Andreas en Filippus, die aanvankelijk in Betsaida woonden (Joh. 1:44), daarom naar Kafarnaüm zijn verhuisd (Mat. 8:5 en 14).

⁷ Exodus 30:13-14 en 2 Kronieken 24:4-5.

⁸ Jezus betaalde ook de tempelbelasting. We lezen daarover in Matteüs 17:24-27. In bek van de vis trof Petrus een vierdrachmenstuk aan, genoeg voor de tempelbelasting voor twee personen, voor Jezus en Petrus.

⁹ Ontleend aan een preek van ds. M.A. de Niet over Marcus 12 (te vinden op de website van de GKv Groningen-Zuid).

¹⁰ Matteüs 22:20.

¹¹ Matteüs 22:21a.

¹² Dat was toen de farizeeërs Jezus door Pilatus wilden laten berechten en beweerden dat Jezus de mensen opstookte die belasting juist **niet** te betalen (Luc 23:2).

¹³ Matteüs 22:21b.

¹⁴ Genesis 1:27; 5:1.

¹⁵ Marcus 2:14a.

¹⁶ Lucas 15:2.

¹⁷ Marcus 2:15.

¹⁸ Lucas 5:27.

¹⁹ Lucas 5:28; Marcus 2:14b.

²⁰ Matteüs 10:3.

²¹ Wat de precieze betekenis is van de naam Levi is onduidelijk. De oorsprong van de naam is te vinden in Genesis 29:34. De Bijbelse Encyclopedie verwijst daarnaar en omschrijft de betekenis van de naam als ‘met hem verbonden’ of ‘gehecht aan’.

²² Matteüs betekent letterlijk: gift van Jehovah.

²³ Het is dan ook geen wonder dat in het evangelie naar Matteüs de meeste verhalen over geld staan. In zijn tijd als tollenaar had Matteüs verstand van geld en belasting en een nauwkeurige kennis over het geldwezen, zoals dat toen in gebruik was.

²⁴ Lucas 5:29.